

*До разової спеціалізованої вченої ради по
захисту дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії Гуцуляком Ю.В.*

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Татарина Ігоря Івановича на
дисертацію Гуцуляка Юрія Васильовича «Нормативно-правова модель
розслідування кримінальних проступків у формі дізнання», представлену на
здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Оцінка актуальності обраної теми. Оцінка актуальності теми проведеного дослідження є першою вимогою загальної оцінки роботи здобувача, оскільки за відсутності актуальності обраної тематики та реальної потреби у її науковому осмисленні таке дослідження втрачає сенс. Стосовно роботи Гуцуляка Юрія Васильовича слід зазначити, що як заявлена тема, так і зміст роботи, запропоновані автором висновки і рекомендації переконливо свідчать про відповідність дисертації вимогам сьогодення, а відтак підтверджують актуальність обраного для дослідження напрямку. Враховуючи, що інститут кримінальних проступків відносно недавно запроваджено у правозастосовну діяльність, існує ціла низка проблемних питань, які потребують вирішення наукою кримінального процесуального права. Особливої актуальності дана наукова робота набуває через зміни, внесені до КК України та КПК України, які суттєво змінили порядок досудового розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень.

Викликає повагу й наукова сміливість автора, який, незважаючи на наявність наукових досліджень схожої/суміжної направленості (див. зокрема роботи О. Камінської «Дізнання щодо неповнолітніх у кримінальному провадженні» (Київ, 2022 р.), В. Матвійчука «Підстави та процесуальний порядок проведення дізнання у кримінальних провадженнях по кримінальних проступках» (м. Київ, 2022 р.), М. Романова «Організаційно-правові засади забезпечення функціонування підрозділів

дизнання Національної поліції України» (м. Київ, 2022 р.), все ж спрямував свій науковий пошук на авторське переосмислення піднятого питання. При цьому таке рішення дисертанта можна вважати обґрунтованим, зважаючи на опрацювання автором новітньої судової практики та охоплення проблематики, яка в зазначених роботах не була піднята або була розглянута не достатньо глибоко.

Перелічене, на думку рецензента, надає можливість констатувати її актуальність.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Викладені в роботі наукові положення та висновки є обґрунтованими, аргументованими та переконливими. Про достатній рівень достовірності значною мірою свідчить опрацювання автором істотного обсягу літературних джерел з різних галузей наукового знання.

Вагомості роботі надає емпірична база, на яку спирається дисертант. Зокрема, практика ЄСПЛ, офіційні судові статистичні дані, відомості з Єдиного реєстру судових рішень, а також власний понад вісімнадцятирічний досвід роботи здобувача у науковій сфері, правоохоронних органах та підрозділах Національної поліції (с. 25 дисертації).

Про достатню глибину вивчення дисертантом предмету дослідження свідчить список з 199 використаних наукових, нормативних, правозастосовних та інформаційних джерел.

Достовірність, повноту та об'єктивність отриманих результатів у значній мірі забезпечило використання автором комплексу загальнонаукових та спеціальних методів, що демонструє належний рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Діалектичний метод став основним для пізнання нормативно-правової моделі розслідування кримінальних проступків у формі дізнання у системі кримінальних процесуальних інститутів та їх взаємодії (розділи 1 – 3). Метод аналізу застосовується при виокремленні конкретних наукових положень стосовно розслідування кримінальних проступків у формі дізнання при розмежуванні такого

складного явища, як досудове розслідування (розділи 1 – 3). Метод синтезу наукових знань використовується з метою пізнання загальної проблематики дослідження стадії досудового розслідування у формах дізнання та досудового слідства (підрозділ 1.1, розділи 2 – 3). Використання індуктивного методу наукового пізнання сприяло дослідженню норм кримінального процесуального права та доктринальних розробок для ідентифікації загальної проблематики провадження досудового розслідування у кримінальному провадженні. Дедуктивний метод дозволяє прийти до висновків щодо визначення стадій кримінального провадження, процесуального статусу учасників кримінального провадження, моделі провадження щодо кримінальних проступків у формі дізнання (підрозділ 1.1, розділи 2 – 3). Історико-правовий метод у дисертаційному дослідженні дозволив відстежити еволюції явищ, що досліджуються, динаміку їхнього становлення та подальшого розвитку, насамперед, стан розробленості питання дізнання як форми розслідування кримінальних проступків (підрозділ 1.1). Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовується для порівняння вітчизняного кримінального, кримінального процесуального та іншого законодавства, що створює правові засади провадження щодо кримінальних проступків у формі дізнання, та відповідного зарубіжного законодавства з метою запозичення позитивного правового досвіду (розділи 2 – 3). Застосування прогностичного методу під час дослідження теоретичних і правових аспектів розслідування кримінальних проступків у формі дізнання у площині порівняльного аналізу надало можливість передусім виявити тенденції, тобто основні напрями розвитку вітчизняного законодавства щодо гарантування прав учасників дізнання, які залучаються до кримінально-процесуальної діяльності, а також особливостей формування механізму розслідування кримінальних проступків (розділи 2 – 3). Метод правового моделювання дав змогу спроектувати пропозиції щодо змін до кримінального процесуального законодавства України (розділи 2 – 3). Системний метод дозволив дослідити положення кримінального процесуального права у взаємодії з положеннями інших галузей права та не галузевих прикладних знань, визначити їх зв'язок один з одним та взаємний вплив (розділи 2 – 3). Використання

системно-структурного методу забезпечило комплексне вивчення проблемних питань визначення правової природи дізнання як форми досудового розслідування (розділи 1 – 3). Застосування герменевтичного методу створило підґрунтя для інтерпретації текстів нормативно-правових актів, які використані у дисертації (розділи 2 – 3). Формально-юридичний метод застосовувався для аналізу норм чинного законодавства України з урахуванням правових позицій ЄСПЛ, що регулюють порядок проведення досудового розслідування у формі дізнання, а також при розробленні пропозицій щодо змін та доповнень чинного кримінального процесуального законодавства України в частині удосконалення нормативно-правової моделі розслідування кримінальних проступків у формі дізнання (розділи 2 – 3). Застосування аксіологічного підходу дозволило визначити мету та завдання дізнання, механізми забезпечення прав учасників провадження при його здійсненні фокусується на ефективності дізнання з метою виконання завдань кримінального провадження, забезпечення балансу приватних та публічних інтересів, охорона та захист прав, свобод і законних інтересів людини та відповідно створення ефективних механізмів їх забезпечення (розділи 1 – 3) (с. 23-25 дисертації).

З урахуванням наведеного, можна стверджувати про те, що наукові положення і висновки, сформульовані у дисертації, є належним чином обґрунтованими та достовірними.

Оцінка новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень та рівня виконання поставленого наукового завдання.

Дисертація є комплексною науковою працею, в якій отримано нові результати у вигляді наукових висновків щодо нормативно-правової моделі розслідування кримінальних проступків у формі дізнання у кримінальному провадженні та шляхів його вдосконалення, в тому числі з урахуванням сучасного стану законодавства та наявної практики. До положень, що можуть претендувати на наукову новизну, на погляд рецензента, серед іншого слід віднести такі:

- запропоновано шляхи вдосконалення застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження: з метою усунення колізійності норм щодо затримання за підозрою у вчиненні кримінального проступку в частині строків за рахунок виключення частини 2 статті 298-2 КПК України, визначення вимог щодо складання та форми протоколу про затримання за підозрою у вчиненні кримінального проступку; з метою визначення процесуального статусу речей і документів, які були вилучені під час особистого обшуку при затриманні чи під час огляду пропонуються доповнення щодо визнання їх тимчасово вилученим майном; тимчасове вилучення уповноваженою службовою особою посвідчення водія до набрання вироком законної сили у порядку ч. 3 ст. 298-3 КПК України не відповідає правовій природі тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, є порушенням презумпції невинуватості у частині прав особи, що підозрюється у вчиненні кримінального проступку, не відповідає тяжкості проступку та потребує судового контролю;

- надані рекомендації щодо покращення регламентації закінчення досудового розслідування у формі дізнання: шляхом надання конкретизованих вказівок прокурора, у разі необхідності проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та їх строків, виключення дізнавача з числа суб'єктів, які складають обвинувальний акт;

- удосконалено позиції щодо порядку затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку шляхом авторського визначення дефініції «законна вимога», пропозицій щодо усунення колізій між нормами ч. 2 ст. 298-2, ч. 4 ст. 298-2, ст. 211 КПК України, форми та змісту протоколу затримання за підозрою у вчиненні кримінального проступку;

- удосконалено розробки щодо визначення та продовження строків провадження дізнання шляхом визначення строків його проведення до повідомлення особи про підозру, збільшення строку продовження до двох місяців, приведення у відповідність ст. ч. 1 ст. 298⁵ КПК України; визначення обов'язку процесуального

керівника на надання конкретизованих письмових вказівок щодо проведення додаткових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій;

- набули подальшого розвитку теоретико-методологічні позиції щодо дослідження інституту дізнання у доктрині кримінального процесу;

- набули подальшого розвитку наукові позиції щодо неможливості ототожнення інформації у поясненнях із показаннями як джерелом доказів та необхідності нормативного визначення додаткових джерел доказів, передбачених для дізнання, та вимог до них у главі 3 КПК України.

Крім того, ряд інших наукових положень, які сформульовані в дисертації (с. 26-28), удосконалюють сучасне наукове знання про нормативно-правову модель розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Поставлене наукове завдання виконане на належному рівні, оскільки дисертація містить нові науково обґрунтовані результати щодо нормативно-правової моделі розслідування кримінальних проступків у формі дізнання, а також формування науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування в аспекті предмета дослідження.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація характеризується логічним змістовним наповненням відповідно до плану, структура якого забезпечує комплексність та системність опрацювання обраної теми.

У першому розділі дисертації «Методологічна основа дослідження нормативно-правової моделі дізнання кримінальних проступків» автором проаналізовано стан наукових досліджень щодо дізнання як форми розслідування кримінальних проступків. Надано характеристику загальнонауковим та спеціальним методам дослідження, що є складовою методологічної програми. Акцентовано увагу на застосуванні аксіологічного підходу, у контексті якого увага фокусується на ефективності дізнання з метою виконання завдань кримінального провадження, серед яких особливе місце займає неформалізоване завдання – забезпечення балансу

приватних та публічних інтересів, пріоритизація прав людини та відповідно створення ефективних механізмів їх забезпечення.

У другому розділі дисертації «Кримінальна процесуальна природа дізнання кримінальних проступків» автором запропоновано авторську дефініцію дізнання як однієї із врегульованих законодавством форм досудового розслідування, яка складається з кримінальної процесуальної діяльності органів дізнання у кримінальних провадженнях щодо розслідування кримінальних проступків, має визначену чинним КПК України мету та завдання, вичерпний перелік учасників та суб'єктів дізнання, визначає їх права, повноваження, обов'язки та відповідальність, умови реалізації та прийняття відповідних процесуальних рішень.

Встановлено, що мета дізнання визначається, виходячи з його завдань. Для досягнення цієї мети органи дізнання мають вирішити такі основні завдання: 1) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; 2) швидке, повне та неупереджене встановлення обставин кримінального проступку і забезпечення можливості їх дослідження в судових стадіях процесу. Водночас, дізнання у своєму спектрі має й специфічні завдання.

Здійснено класифікацію суб'єктів, що здійснюють дізнання: 1) суб'єкти, до функцій яких належить виключно здійснення розслідування кримінальних проступків (дізнавач); 2) суб'єкти, які мають делеговані повноваження щодо здійснення розслідування кримінальних проступків в межах компетенції, передбаченої КПК України, та наряду із функцією розслідування виконують інші функції, передбачені чинним законодавством (особи, уповноважені на здійснення дізнання). Здійснено аналіз правової природи дізнання кримінальних проступків.

У третьому розділі дисертації «Особливості належної правової процедури дізнання кримінальних проступків» автором здійснено кримінальна процесуальна характеристика окремих етапів дізнання. Вказується, що чинні норми КПК України забезпечують процесуальну самостійність дізнавача. Зазначається, що така процесуальна самостійність дещо обмежена в порівнянні з процесуальною самостійністю слідчого. Вказується про необхідність чіткого визначення службових

осіб, яких можна наділити процесуальним статусом дізнавача. На основі аналізу заходів забезпечення кримінального провадження, запобіжних заходів, особливостей проведення слідчих (розшукових) дій під час дізнання запропоновано та обґрунтовано ряд доповнень до КПК України з урахуванням сьогоденних вимог.

Дисертація містить узагальнені висновки, список використаних джерел, додатки (акт впровадження).

Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий.

Позитивно оцінюючи в цілому представлене дослідження, все ж варто відзначити, що воно містить окремі положення та висновки, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту.

1. На с. 140-141 дисертації дисертант піддає критиці законодавчий підхід щодо відсутності чітко визначених строків дізнання (а з 01.01.2024 р – і строків слідства) до повідомлення особі про підозру. У зв'язку з чим пропонує доповнити ч. 2 ст. 219 КПК України пунктом наступного змісту: «2. Строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому статтею 615 цього Кодексу, до дня повідомлення особі про підозру становить шість місяців - у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку». В цьому контексті цікаво було б почути науково-обґрунтовані пропозиції автора щодо строку дізнання до повідомлення особі про підозру чому він має становити саме 6 місяців, оскільки не завжди у вказаний строк можна встановити особу, яка вчинила кримінальний проступок.

2. На ст. 149-150 дисертації автором проведено дослідження про «відкриття матеріалів кримінального провадження» та «надання стороні особі, яка вчинила кримінальний проступок, або її захиснику, потерпілому чи його представнику копій матеріалів дізнання шляхом їх вручення, а у разі неможливості такого вручення - у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень...». Про те, не

зрозуміла є позиція, як співвідносяться ст. 290 КПК України та згадана ч. 5 ст. 301 КПК України.

3. Введення воєнного стану в Україні зумовили істотні зміни у сфері кримінальної юстиції, зокрема і щодо проведення процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, проте в дисертації Гуцуляка Ю.В., практично не здійснюється аналіз таких нововведень та їх впливу на застосування кримінального процесуального законодавства щодо кримінальних проступків, окрім особливостей прийняття рішень дізнавачем про початок досудового розслідування в умовах воєнного стану та строку повідомлення про підозру після затримання в таких умовах. Під час публічного захисту дисертації було б слушно дізнатися думку дисертанта і щодо інших новел, передбачених в ст. 615 КПК України.

Проте наведені зауваження мають дискусійний характер, можуть слугувати підґрунтям для наукової полеміки під час публічного захисту дисертації та не знижують наукову цінність дослідження.

Відображення наукових положень в опублікованих працях. Результати дисертації опубліковано у 5 наукових працях, із яких 3 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, що належать до категорії «Б», та 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Відсутність конфлікту інтересів. Офіційний опонент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукового керівника.

ВИСНОВОК: дисертація Гуцуляка Юрія Васильовича «Нормативно-правова модель розслідування кримінальних проступків у формі дізнання» є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які несуть сутнісне теоретичне і практичне значення та вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики кримінального процесу.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40,

Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Гуцуляк Юрій Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

**доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Ігор ТАТАРИН

